

Біографіка та біобібліографія як інформаційно-комунікаційний ресурс суспільно-політичних і культурних трансформацій

Засідання секції «Біографіка та біобібліографія як інформаційно-комунікаційний ресурс суспільно-політичних і культурних трансформацій», яку організував Інститут біографічних досліджень НБУВ, відбулося 10 жовтня 2019 р. До програми було включено 21 доповідь. У роботі секції взяли участь зацікавлені її тематикою працівники НБУВ, інших бібліотек та наукових установ.

У вступному слові директор Інституту біографічних досліджень НБУВ, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України **В. І. Попик** зазначив, що дослідники-біографісти повинні повною мірою враховувати зміни, які відбуваються в суспільстві у ставленні до гуманітарної науки й культури. Від авторів, видавців історико-біографічної літератури, упорядників мережевих ресурсів нові покоління очікують творів, інформаційних продуктів, які відповідали б сучасним європейським дискурсам відкритого демократичного суспільства, свободи і всебічного розвитку особистості. У центрі їх уваги має перебувати людина, здатна до свідомої, самостійної й цілеспрямованої розбудови свого життя, успішної самореалізації в суспільстві, яке стрімко ускладнюється в умовах глобальних зрушень, інформаційної революції, поширення наукоємних технологій. Сучасний погляд на представників попередніх поколінь, на їх вчинки, цінності, долі стає більш глибоким: люди минулого цікаві саме тим, що з ними можна вести своєрідний віртуальний діалог, зв'язуючи з їх досвідом свої дії і сподівання. Розробки Інституту біографічних досліджень повинні сприяти тому, щоб вітчизняне минуле у посталях, у портретах поставало справді живими обличчями, які становлять інтерес для наших сучасників.

У своїй доповіді «Нові можливості і завдання бібліотек у справі інтеграції та поширення історико-біографічних знань» **В. І. Попик** зосередив увагу на реаліях, що нині формуються у науково-інформаційному та культурно-інформаційному просторі, нових суспільних запитах, які визначають завдання науковців, фахівців бібліотечно-інформаційної галузі. Бібліотеки є, по суті, єдиними соціальними інституціями, які налаштовані на здійснення систематично продовжуваної науково-дослідної, інформаційної роботи в галузі біографіки та біобібліографії. Для цього вони мають досвід, традиції, школи. Перевагою спеціалізованого академічного підрозділу, яким є Інститут біографічних досліджень (ІБД), стала можливість систематично спостерігати картину поступу галузі загалом – як розвиваються дослідження, постають нові проблеми, до того ж самим змінювати пріоритети наукового пошуку. Нині ІБД розпочав розбудову «Українського національного біографічного архіву» на основі розгортання роботи віртуальної дослідницької лабораторії із залученням спеціалістів різних установ. Сьогодні вкрай важливо, наголосив доповідач, сприяти утвердженню сучасної методології, нових форм письма, діалогу з читачем, розвитку комунікації між авторами, бібліотеками, видавництвами, різними читацькими аудиторіями. Досвід ІБД з організації і проведення Всеукраїнського бібліотечного «Біографічного рейтингу» засвідчив можливість об'єднання навколо себе зусиль широкого кола учасників комунікаційних процесів. Головним же пріоритетом для ІБД у сучасних умовах має стати теоретичне, науково-методичне забезпечення поступального розвитку наукової, літературної роботи, видавничої діяльності, зусиль бібліотек з інтеграції та поширення біографічного знання.

Завідувач відділу НБУВ, кандидат історичних наук, **О. М. Яценко** присвятив свій виступ темі «Розробка моделі

віртуальної біографічної лабораторії: черговий етап на шляху укладання «Українського національного біографічного архіву». Доповідач визначив етапи укладання «Українського національного біографічного архіву» (УНБА), приділив увагу питанням розроблення моделі віртуальної біографічної лабораторії. На сьогодні – це актуальне завдання для колективу ІБД НБУВ. З його реалізацією відкриваються нові можливості УНБА, зокрема забезпечення дослідникам доступу до біобібліографічного ресурсу про діячів української історії, науки та культури, у т. ч. можливості формування та уточнення біографічної інформації.

Старший науковий співробітник НБУВ, кандидат історичних наук **Н. П. Марченко** у виступі «Всеукраїнський бібліотечний «Біографічний рейтинг»: вітчизняна біографіка як об'єкт читання» назвала виклики, що постали перед біографікою в умовах «постісторії» та «постправди». Доповідачка охарактеризувала стан біографічного читання, спираючись на дані шести незалежних всеукраїнських соціологічних досліджень часів Незалежності; проаналізувала досвід проведення та результати Всеукраїнського бібліотечного «Біографічного рейтингу» (2018–2019 рр.) як соціально-комунікаційної технології вивчення вітчизняної біографіки та формування інтересу до біографічного читання; на прикладі вибірки за 2018 р. продемонструвала, що «Біографічний рейтинг» дає змогу відстежувати фактичний стан вітчизняної біографіки та сприяє вирішенню проблеми її цілісного бачення як об'єкта читання.

Старший науковий співробітник НБУВ, завідувач сектору Інституту історії України НАН України, кандидат історичних наук **В. В. Томазов** у доповіді «Місце біографістики у комплексі спеціальних історичних дисциплін» розкрив взаємозв'язок біографістики та інших спеціальних історичних дисциплін, зокрема генеалогії і просопографії, окреслив роль біографістики в історичній науці, зупинився на проблемі класифікації джерел, предметній області біографічних студій та дослідницькому інструментарії. Наголошувалось доповідачем і на необхідності залучення біографістами для повноти дослідження речових та візуальних джерел.

У доповіді завідувачки відділу НБУВ, кандидата історичних наук **Н. І. Любовець** «Видавничі проекти як інструмент (чинник) суспільної комунікації: з досвіду діяльності кооперативу «Червона Калина» (1921–1939 рр.)» йшлося про діяльність львівського видавничого кооперативу «Червона калина» як інструменту суспільної комунікації в умовах наступу Польщі на національні права українців. Зокрема, вона проаналізувала періодичні видання «Історичний календар-альманах Червоної Калини» (1921–1939 рр.), «Літопис Червоної Калини» (у 1929–1939 рр. видавався з підзаголовком «Ілюстрований журнал історії та побуту»), а також історико-мемуарні твори, спогади, ілюстративні та музичні видання з воєнної історії. Доповідачка зазначила, що основою всіх проектів «Червоної калини» був людиноцентричний (антропологічний) підхід.

У своєму виступі «Теоретичні проблеми польської біографістики на сторінках видання «Polish biographical studies»» старший науковий співробітник НБУВ, кандидат історичних наук **І. І. Стамбол** визначив основні тенденції розвитку біографістики у Польщі на початку ХХІ ст. За основу було взято публікації наукового журналу «Polish Biographical Studies», що виходить з 2015 р. при Центрі біографічних досліджень Щецинського університету. Польських біографістів найбільше цікавить період перших двох третин ХХ ст., зокрема біографії мислителів часів Другої Речі Посполитої, освітян та державних

діячів. Помітним є дискурс, присвячений боротьбі у підпіллі. За професійним складом у виданні «Polish Biographical Studies» більшість біографій – з політичним контекстом і вони «витісняють» біографії інженерів, спортсменів та митців.

У доповіді провідного наукового співробітника НБУВ, докторки філологічних наук **Г. А. Александрової** «Визнаний, але незнаний: постать Миколи Стороженка (1836–1906) в мемуарах сучасників» було розглянуто мемуарні твори, в яких висвітлюється науковий шлях М. І. Стороженка – відомого за життя, але нині забутого в Україні науковця, шекспірознавця, шевченкознавця, професора Московського університету. Доповідачка акцентувала увагу на тому, що варто подолати традицію відчуження доробку М. І. Стороженка від національно-культурного ґрунту, яка надовго закріпилася в наукових працях: російське літературознавство досі вважає вченого лише своїм представником, незважаючи на українське походження, виховання, навчання в Київській гімназії. На переконання Г. А. Александрової, мемуари є цінним джерелом не лише для розуміння біографії вченого, його творчої індивідуальності, а й для вивчення портретів його сучасників, історії літературознавства, культурного дискурсу доби.

Науковий співробітник НБУВ **І. Д. Войченко** у виступі «Бібліографія літератури про життя і творчість Тараса Шевченка (2004–2018) в контексті шевченкіани НБУВ: пошуки, здобутки, перспективи» проаналізувала повноту та хронологічні рамки вітчизняних шевченкознавчих праць, розглянула основні сучасні напрями бібліографічних досліджень, повідомила про електронну базу даних, сформовану в процесі роботи відділу національ-

ної бібліографії над працею «Тарас Григорович Шевченко: бібліографія літератури про життя і творчість, 2004–2018» – завершальною частиною проекту НБУВ зі створення єдиної зведеної наукової бібліографії шевченкіани, розпочатою у 2012 р.

Молодший науковий співробітник НБУВ **С. А. Дзюбич** у доповіді «Твори Лесі Українки на сторінках літературних альманахів і збірників XIX – початку XX ст.» представила науково-бібліографічне дослідження «Леся Українка. Твори. Переклади. Література про життя та творчість» – новий проект відділу національної бібліографії, започаткований у зв'язку з ухвалою Верховною Радою України Постанови «Про відзначення 150-річчя з дня народження Лесі Українки», що передбачає висвітлення життєвого і творчого шляху письменниці. Доповідачка проаналізувала основні українські літературні альманахи кінця XIX – початку XX ст., в яких публікувалися твори Лесі Українки, висвітлила тематику, структуру видань, розкрила особливості їх підготовки.

Чимало положень, висловлених доповідачами, стали предметом жвавої, зацікавленої дискусії з питань пріоритетів наукових досліджень, теоретичних та методичних засад сучасної біографістики. Обмеженість часу не дала змоги виступити усім доповідачам. Тому було вирішено неоприлюднити на секції матеріали розмістити на сторінках збірника наукових праць «Українська біографістика».

Тетяна Котлярова,
молодший науковий співробітник НБУВ

Інтеграція друкованих і електронних бібліографічних ресурсів у формуванні репертуару періодики

9 жовтня 2019 р. в рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху» відбулося засідання секції «Інтеграція друкованих і електронних бібліографічних ресурсів у формуванні репертуару періодики». У заході взяли участь провідні фахівці Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, Інституту історії України НАН України, Президії НАН України, Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Книжкової палати України імені Івана Федорова, представники компанії «Архівні інформаційні системи», співробітники Національної бібліотеки України для дітей, бібліотеки Київського національного економічного університету (КНЕУ), Українського інституту інтелектуальної власності (Укрпатент), бібліотеки Національного авіаційного університету (НАУ), Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ). Обговорювалося широке коло питань, пов'язаних з подальшим розвитком пресознавчих досліджень.

Засідання відкрили співкерівники секції: завідувачка відділу НБУВ, кандидат історичних наук **О. А. Вакульчук** і провідний науковий співробітник Інституту історії України НАН України, доктор історичних наук **Г. Я. Рудий**. У своєму вступному слові О. А. Вакульчук розкрила мету і завдання, які відділ пресознавства НБУВ поставив перед собою на найближчі роки у рамках виконання наукової теми і які здобутки підрозділ вже має на даний час. У доповіді, підготовленій спільно з молодшим науковим співробітником НБУВ **Л. А. Білименко**, «База даних «Багатотиражні газети України у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1922–2002 рр.)» у системі науково-інформаційних ресурсів НБУВ». О. А. Вакульчук розповіла про розпочате у відділі комплексне історико-бібліографічне дослідження ба-

гатотиражної преси України, за результатами якого створюється база даних, готується монографія та серія друкованих бібліографічних покажчиків.

Заступник генерального директора ЛННБ ім. В. Стефаника, доктор наук із соціальних комунікацій **Л. В. Снісарчук** у своєму виступі «Концепт «пресознавство» в українському науковому дискурсі» порушила важливі питання методології і методики пресознавства. Окреслені доповідачкою проблеми викликали жваве обговорення. Присутнім вдалося досягти консенсусу щодо вироблення спільних методологічних засад дослідження періодики. Керівник компанії «Архівні інформаційні системи», кандидат історичних наук **К. А. Віслобоков** доповів про технології сканування, обробки та подальшого зберігання газет, про зарубіжні і вітчизняні практичні здобутки у цій справі. Він підкреслив, що необхідно якнайшвидше розпочати роботу над формуванням єдиної електронної бібліографічної бази газет України (від заснування першої газети до сьогодення), активізувати створення цифрових колекцій періодики, що зберігається у фондах різних установ країни, і уможливити доступ до цього інформаційного ресурсу всім провідним бібліотекам.

Завідувачка відділу ЛННБ ім. В. Стефаника, старший науковий співробітник, доктор філологічних наук **М. М. Комарниця** дослідила перший український славістичний журнал «Слово», підкреслила його значення для розвитку вітчизняної періодики. Було подарувано НБУВ книжку «Константин Чехович. Християнський націоналізм», науковим редактором і одним з упорядників якої виступила доповідачка. Старший науковий співробітник ЛННБ ім. В. Стефаника, кандидат філологічних наук **О. Р. Дроздовська** у своєму виступі розглянула пресу як джерело вивчення історії української журналістики. Науковий співробітник ЛННБ ім. В. Стефаника, кандидат наук із соціальних комунікацій **О. З. Середа** темою свого виступу об-